

Дослідження сформованості фізичної культури особистості майбутніх педагогів на початку першого року навчання

Кривенцова І.В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Анотація:

Визначені складові фізичної культури особистості майбутнього педагога. Виділені чотири компоненти фізичної культури вчителя: мотиваційно-ціннісний, змістовий, організаційно-діяльнісний та результативно-оцінний. Проведено експеримент щодо сформованості поняттєвого апарату фізичної культури; стану власного здоров'я; ставлення до предмету «фізична культура» в школі; відношення до спортивної діяльності. У експерименті приймали участь 486 першокурсників, з них 117 хлопців та 369 дівчат. Отримані дані свідчать про високу вірогідність захворювань у осіб, які вступають до педагогічного вищого навчального закладу. Доведено необхідність у розробці та впровадженні у підготовку майбутніх педагогів сучасних технологій формування фізичної культури як фактора їхньої особистості та професійної культури, а також світогляду спрямованих на оздоровлення нації.

Кривенцова І.В. Исследование физической культуры личности сформированной у будущих педагогов на начало первого года обучения. Определены составные части физической культуры будущего педагога. На их основе выделены четыре компонента физической культуры учителя: мотивационно-ценностный, содержательный, организационно-деятельностный и результативно-оценочный. Проведенный эксперимент касается уже сформированного понятийного аппарата физической культуры, состояния здоровья, отношения к предмету физическая культура в школе, отношения к спортивной деятельности. В эксперименте принимали участие 486 первокурсников, из них 117 парней и 369 девушек. Полученные данные свидетельствуют о высокой вероятности заболеваний у лиц, поступающих в педагогический вуз. Доказана необходимость разработки и внедрения в подготовку будущих педагогов современных технологий формирования физической культуры как фактора их личностной и профессиональной культуры, а также мировоззрений направленных на оздоровление нации.

Kriventsova I.V. Study of the physical culture of person formed in the future teachers at the beginning of the first year. The components of physical culture of future teachers are identified. Based on them, four components of physical culture of teachers are singled out. The completed experiment touches an already formed conceptual apparatus of physical education, health state, relationship to the physical education subject in school, the relations to sports activities of 486 first-year students, including 117 boys and 369 girls. These data indicate a high probability of disease in persons entering the pedagogical universities. The necessity of developing and implementing in preparation of future teachers of modern technology of the forming of a physical culture as a factor in their personal and professional culture, as well as ideologies aimed at health improvement of the nation.

Ключові слова:

фізична культура, фізичне виховання, педагоги, студенти, фехтування.

физическая культура, физическое воспитание, педагоги, студенты, фехтование.

physical culture, physical education, pedagogues, students, fencing.

Вступ.

Сьогодні на перший план виходить здоров'язберігаюча та здоров'яформуюча педагогіка, що потребує переосмислення ролі й сутності непрофесійної фізкультурної освіти. Важливим фактором її формування у студентів є заняття з фізичного виховання і їхня структура. Фізичне виховання і спорт – важливий чинник здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини. На жаль, сьогодні помітно втрачаються ціннісні орієнтири засобів фізичної культури. Мета навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у вищій школі, не завжди виконується. Більшість педагогів вважають «Фізичну культуру» і «Фізичне виховання» взагалі зайвим предметом. Постає необхідність дотримання виконання мети цієї навчальної дисципліни, щодо формування фізичної культури особистості педагогічного фахівця, як того, хто своєю професійною діяльністю безпосередньо впливає на виховання майбутніх поколінь.

Аналіз навчально-методичної літератури свідчить про те, що на практиці у більшості вчительських кадрів ще недостатньо сформована особиста фізична культура, що підтверджується байдужим, або взагалі негативним ставленням до різних форм занять фізичними вправами і спортом (М.Я. Віленський [1], Р.С. Сафін [2], Р.Т. Раєвський [6] та інші [7-10]). Згідно з останніми дослідженнями [3, 4], виділено п'ять

компонентів професійно-прикладної фізичної культури майбутнього вчителя:

1. Фізкультурно – спортивна діяльність;
2. Мотиваційно-ціннісні орієнтири;
3. Фізичне вдосконалення;
4. Педагогічні знання в сфері фізичної культури;
5. Педагогічне мислення, яке стосується всіх інших вищеназваних компонентів.

Робота виконана згідно з планом НДР Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Метою дослідження є аналіз сформованості складових фізичної культури особистості у першокурсників ВПНЗ на початку навчального року.

Згідно з метою роботи, були сформульовані наступні завдання:

1. На основі розробленої анкети, що охоплює всі складові фізичної культури особистості майбутнього педагога, з'ясувати відношення першокурсників до фізкультурно-спортивної діяльності, а також, які види спорту є найбільш привабливими серед учнівської молоді.
2. За результатами медичного огляду, а також анкетного опитування студентів проаналізувати стан фізичного здоров'я першокурсників ВПНЗ.

Результати дослідження.

Випускники педагогічних ВНЗ мають бути освіченими у сфері фізичної культури, за роки навчання у виші у них повинно сформуватися позитивне ставлення до фізкультурної діяльності і розуміння місця уроку фізичної культури в школі, як найважливішого

фактору природного розвитку організму, оздоровчої технології, можливості не лише вижити в умовах сучасного життя, а ще й благополучно дожити до глибокої старості; стати успішною людиною.

Узагальнюючи дані, отримані при вивченні навчально-методичної літератури, щодо формування фізичної культури особистості вчителя, можна виділити чотири компоненти:

1. *Мотиваційно-ціннісний*: Ставлення студентів до фізкультурної діяльності; їхні міркування про її значущість. Прагнення до саморозвитку, суб'єктності. Усвідомлення фізичної культури як загальнолюдської цінності. Свідоме проектування життєвих прагнень, які визначають фізичну культуру. Мотиви щодо самоорганізації. Добровільне прийняття життєвих цінностей і пріоритетів.
2. *Змістовий*: Усвідомлення сутності фізичної культури. Розширення життєвого і пізнавального простору. Знання форм і методів організації фізкультурної діяльності. Знання основних факторів, що підтверджують роль і значення фізичної культури в життєдіяльності людини.
3. *Організаційно-діяльнісний*: Самоорганізація своєї фізкультурної діяльності. Своєчасність виконання заздалегідь спланованих дій. Організація й уміння що необхідні для проведення наміченої фізкультурної діяльності. Здатність особистості мобілізувати себе; цілеспрямовано та активно використати свої можливості щодо досягнення мети. Уміння студентів організувати різні види фізкультурної діяльності для інших.
4. *Результативно-оцінний*: Самоактуалізація, самореалізація, самооцінка досягнення поставлених цілей. Стратегія саморозвитку й самовдосконалення. Аналіз ступеню цілеспрямованості. Корекція власної фізкультурної діяльності.

Задля виявлення сформованості фізичної культури вчорашніх школярів, які вступають до педагогічного вишу нами були розроблені анкети з урахуванням усіх її складових. Анкети заповнялися на початку першого навчального року (вересень-жовтень). В анкетування взяли участь 486 першокурсників, з них 117 хлопців та 369 дівчат.

Так, за результатами опитування, помітна тенденція зменшення долі участі у фізкультурно-спортивній діяльності вчорашніх школярів. Отримані дані свідчили про щорічне падіння відсотку випускників середніх шкіл, які займалися спортом в спортивних секціях та індивідуально (рис. 1).

Студенти 2006/2007 та 2007/2008 років вступу показали що більше половини з них (53,2 % і 63,5% відповідно) займалися в спортивних секціях і індивідуально, а першокурсники 2008/2009 та 2009/2010 років вже склали лише 42,0 % і 31,5% відповідно. Це можна пояснити помітною тенденцією до закриття спортивних шкіл і секцій у зв'язку з браком коштів у державі.

При аналізі структури фізкультурно-спортивної діяльності, було встановлено, що менша частина студентів займалася спортом індивідуально, що мож-

на пояснити високою оплатою занять в абонементних групах і матеріальними негараздами у сім'ях, а також відсутністю потреби в організації активного дозвілля, низькою оцінкою важливості занять фізичними вправами. Ця трактовка співпадає з виявленими під час опитування проблемами фізичного виховання, на які вказували саме студенти. Індивідуально (самостійно, або з друзями) можна займатися і на стадіонах, або майданчиках які прилягають до житлових будинків, як модний зараз у Росії термін «шагова доступність». Але, кількість таких споруд теж скорочується, руйнується і часто перетворюється на площадки для вигулу домашніх тварин.

Незначна кількість опитуваних що брали участь у змагальній діяльності, при її зниженні за останні роки (14,2 %, 14,9 %, 11,5 %, 9,6 %), вказувала на вищезгадані негаразди фізичного виховання що відобразилося на спортивних досягненнях студентів. Так, серед усіх досліджуваних лише незначна частка складала тих, що мали звання майстра спорту (МС), кандидата у майстри спорту (КМС), або I, II та III розряди (табл. 1).

Тобто, стабільно невелика кількість школярів, які займалися спортивною діяльністю вступали на гуманітарні факультети педагогічного університету. Слід зазначити, що в проведеному дослідженні першокурсники факультету фізичного виховання участь не приймали.

Все це можна трактувати, як критичний фактор відношення до фізкультурно-спортивної діяльності у вчорашніх випускників шкіл, особливо якщо врахувати те, що до педагогічного вишу мають вступати, як правило, найкращі та найсумлінніші учні школи. Іншими словами, ситуація, що склалася на теперішній час, стосовно байдужого, а деколи й негативного ставлення до фізичної культури і спорту в середній школі стосується найліпшого потенціалу майбутньої нації.

Здоров'я, як найважливіша цінність для особистості і суспільства, у значній мірі є продуктом шкільного предмету «фізична культура» і вузівської навчальної дисципліни «фізичне виховання». Відсутність елементарних знань щодо доцільності фізичної культури в житті кожної людини гальмують її розвиток як фізичний, так і професійний. Так, найуспішніші, впевнені у собі люди, які досягли значних висот є фізкультурноосвіченими, займаються спортом, приділяють багато уваги загартуванню. При цьому більшість людей, особливо мешканці міст, часто хворіють, мають шкідливі звички і надлишкову вагу, мало рухаються, майже не займаються фізичними вправами та спортом, віддаючи перевагу перегляду телевізійних програм. На нашу думку, це можна пояснити фактором необізнаності у сфері фізичної культури, як частини людського буття, ще на початковому рівні закладання її понять – в сім'ї, у дитячому садку, в початковій школі. Тобто, особливу увагу слід приділяти формуванню ставлення до фізкультурно-спортивної діяльності ще змалку та поглиблювати ці поняття протягом навчання у середній, старшій школі, ВНЗ.

Частка спортсменів, що мали спортивні досягнення серед опитуваних студентів ХНПУ

Рік навчання	n	Спортсмени			
		масових розрядів, (%)	n	КМС, МС (%)	n
2006/07	522	1,34	7	0,77	4
2007/08	595	2,85	17	1,5	9
2008/09	516	2,54	13	1,56	8
2009/10	499	2,4	12	1,6	8

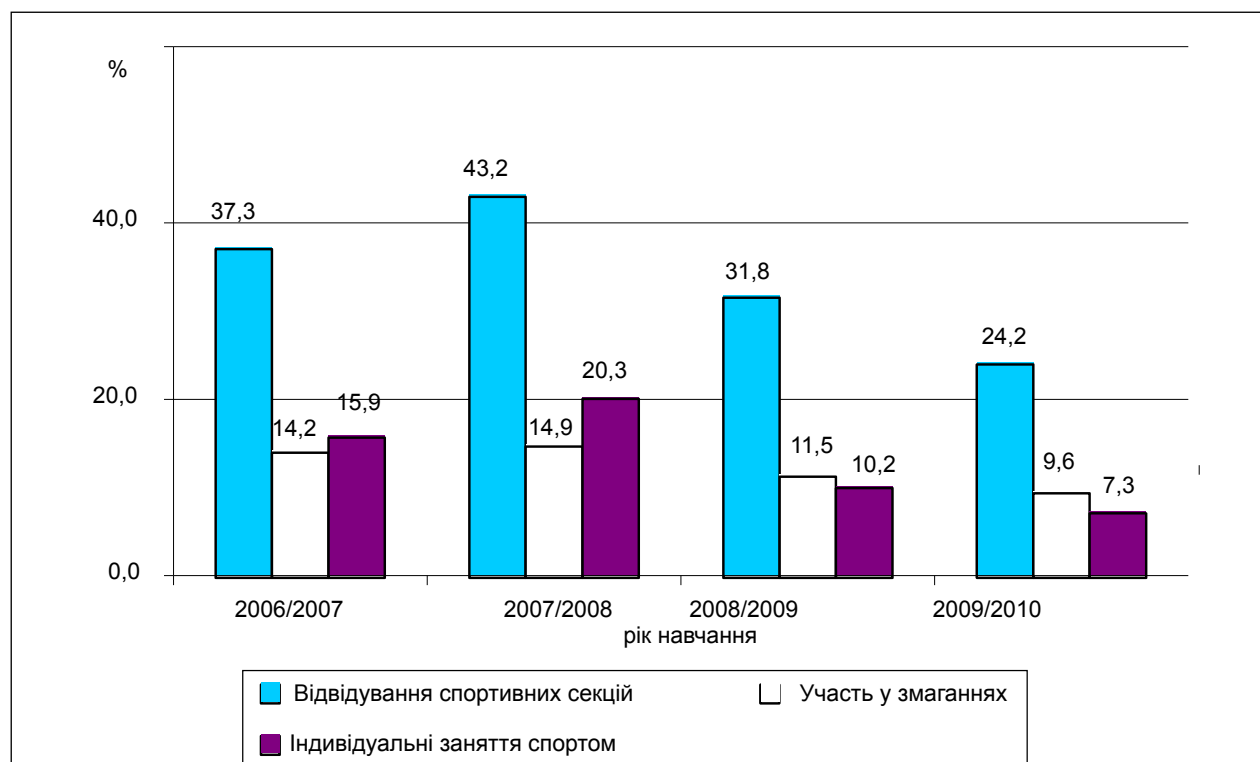

Рис. 1. Відсоток школярів, що займалися фізичними вправами, окрім занять фізичною культурою в школі

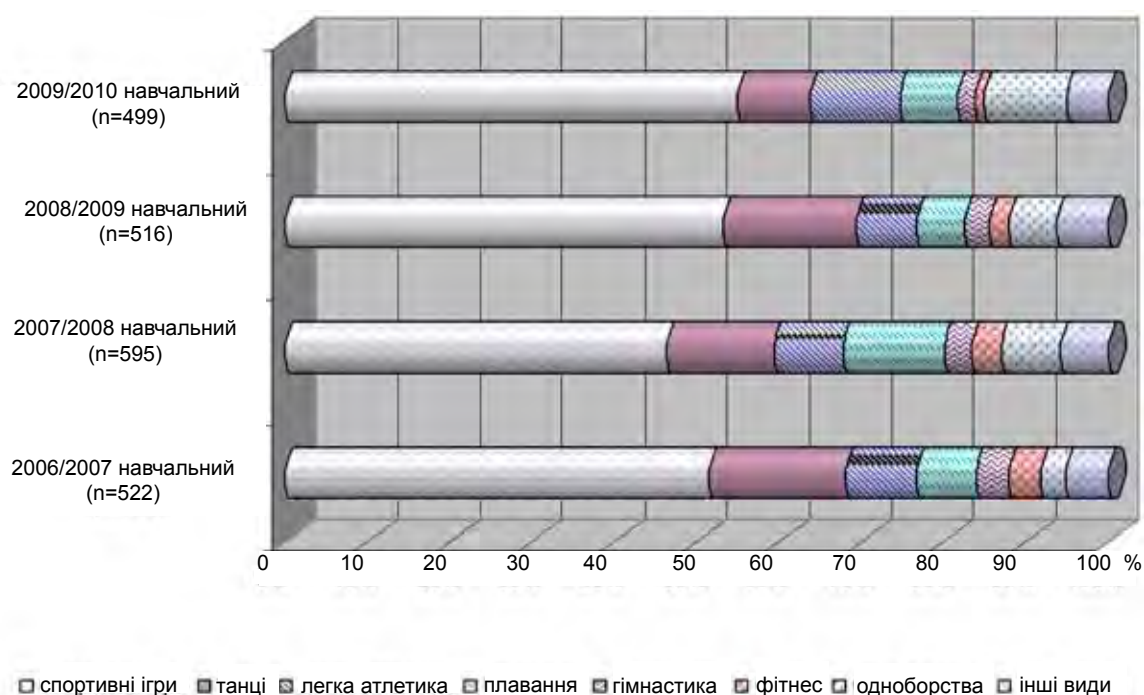

Рис. 2. Відвідування першокурсниками спортивних секцій з видів спорту

Дитина самостійно не може опанувати процесом фізичного виховання, тому слід залучати дорослих помічників, які будуть не лише розповідати про здоровий спосіб життя, але й вести пропаганду користі фізичної культури та спорту, і власним прикладом стимулювати школярів до необхідності фізкультурно-спортивної діяльності і ціннісного відношення до неї. Тут маємо на увазі, не лише вчителів, а й найближче оточення дитини, родину. Цінності, які закладені в сім'ї, формують звички майбутньої особистості. Сьогодні, коли вже склалася наявна ситуація щодо переважно негативного ставлення до фізичної культури у нашому суспільстві, педагоги та батьки повинні звернути особливу увагу на здоров'я дитини, її фізичний та психічний розвиток. Сьогодні, діти гинуть на уроках з фізичної культури не стільки від фізичних навантажень, а від недостатньої та нераціональної рухової активності, від нерегулярності занять фізичними вправами, внаслідок поганої екологічної ситуації, та інколи, нажал, від неякісної медичної допомоги. Необхідно усвідомити той факт, що найважливішу роль у вихованні здорового покоління відіграють фізичні вправи і заняття спортом. Дитину необхідно спрямувати на розуміння цінності фізкультурно-спортивної діяльності і заняття нею протягом усього її життя. І не лише вчитель фізичної культури має за це відповідати, як вважає більшість сучасних педагогів, але й усі вчителі які викладають в школі. Особистий приклад є дуже вагомим чинником формування фізичної культури, що треба враховувати при підготовці майбутнього вчителя.

Аналіз медичних карт та опитування студентів І курсу свідчили про погіршення загального фізичного стану підлітків та наявності у них великої кількості захворювань. Найбільш розповсюдженими були скарги, пов'язані із порушеннями нервової, дихальної, опорно-рухової, серцево-судинної систем та системи травлення. Нажал, медичні обстеження часто проходили формально. Студенту ставили питання «які він має скарги?», і діагноз встановлювали зі слів студента (тут все залежало від його свідомості). Не рідкими були випадки коли, з року в рік в медичні картки студентів переписували хвороби з попередніх обстежень, про які студент навіть не був обізнаним, про що свідчили розходження при опитуванні студентів при співставленні з даними медичного обстеження.

Наявність хронічних хвороб та низькі функціональні можливості студентів обумовили віднесення їх до спеціальної медичної групи в школі, що повинно було відбитися на бажанні займатися у групі фізичної реабілітації у ВНЗ.

Однак тільки від 2,1 до 5,7 % опитуваних виявили бажання займатися у спеціальних медичних групах, турбує той факт, що вже 10,0 % першокурсників 2009/2010 року вступу захотіли займатися у групах лікувальної фізичної культури. Низька оцінка стану здоров'я та власних можливостей, залякування у засобах масової інформації призводить не до вирішення проблем фізичної культури, а до їхнього загострення.

Детальний аналіз результатів опитування першокурсників з приводу відвідування ними спортивних секцій та занять певними видами спорту, свідчив про те, що більшість обирала ігрові види спорту, а саме: футбол, волейбол, баскетбол. Щороку спостерігалася тенденція щодо збільшення інтересу студентів саме до ігрових видів спорту, що можна пояснити агресивною рекламою цих видів, відносною простотою виконання дій, відносною вартісною доступністю, насиченістю позитивними емоціями від ігор і якістю проведення занять з «фізичної культури» шкільними вчителями. Часто, вчителі фізичної культури в школі самі недостатньо обізнані на спортивній гімнастиці, яка є досить складною дисципліною шкільного уроку. І особливо, після того, що вчителі можуть самостійно вирішувати які види увійдуть до навчальних планів, складно-координаційні види втрачають свою актуальність.

Ми встановили, що студенти надавали перевагу розрекламованим видам спорту та танцям, бажали ними займатися в університеті. Це свідчить про недостатній рівень обізнаності першокурсників у сфері спортивної діяльності, ще під час навчання в середній школі.

На рисунку 2 показано узагальнене відсоткове співвідношення кількості першокурсників, які відвідували спортивні секції з певних видів спорту. На другому ранговому місці після спортивних ігор знаходяться танці, на третьому – легка атлетика, що також можна пояснити відносною доступністю для занять цим видом. За чотири роки дещо змінювалися уподобання щодо видів спорту. Зростає частка студентів, що займалася легкою атлетикою, спортивними іграми, тенісом та бадмінтоном, боксом і боротьбою. Дещо зменшилися популярність та доступність танців, плавання, фітнесу й аеробіки, гімнастики, шахів і шашок. Тобто це також наглядно ілюструє проблеми фізичної культури і підкреслює їхню значущість.

Фізична культура як частина загальної культури людства і невід'ємна складова життєдіяльності людини надає їй можливості реалізувати власний потенціал у трудовій, суспільній та особистій діяльності. Обізнаність людини у сфері фізичної культури, сформованість її поняттєвого апарату, знання про загальні положення і принципи фізичної культури надають можливість сучасній людині відчувати себе не лише грамотною та освіченою, але ще й закладають навички здорового способу життя, формують ціннісне відношення до спорту та фізичного виховання, створюють сприятливі умови гармонійного розвитку особистості у звичних для її організму умовах.

Всі недоліки у формуванні фізичної культури майбутніх вчителів були нами ураховані при створенні навчальної авторської програми з фехтування. Пропонована програма спирається на навчальну програму для ВНЗ III-IV рівнів акредитації [Фізичне виховання. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III – IV рівнів акредитації (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 14 листопада 2003 року, № 757)]. Цільова комплексна

програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». – К., 1998. – 48с.] і враховує інтереси багатьох студентів щодо видів спортивної діяльності, використання засобів допоміжних видів спорту, привабливих для сучасної молоді: айкідо, стретчинга, йоги і таке інше. Спрямованість програми на майбутню професійну діяльність, а саме, уміння підтримувати власний організм і розуміння ролі педагога у вихованні майбутніх поколінь здоровими повинно відчуватися на кожному занятті.

Висновки.

Отримані нами дані свідчать про високу вірогідність захворювань у осіб, які вступають до педагогічного ВНЗ. Формування фізичної культури студентів-майбутніх педагогів, має виражатися у власній самостійній фізкультурній діяльності, у роботі

зі школярами на педагогічній та табірній практиці і у свій вільний час. Незначна питома вага респондентів, обізнаних з фізкультурно-спортивною діяльністю, обумовлює потребу у розробці та впровадженні у підготовку майбутніх педагогів сучасних технологій формування фізичної культури як фактора їхньої особистої та професійної культури, а також світогляду спрямованого на оздоровлення нації. Найважливішою умовою реалізації усіх компонентів фізичної культури майбутніх педагогів є активне залучення кожного з них до процесу фізичного виховання у ВНЗ.

У подальших дослідженнях передбачається з'ясувати вплив навчальної дисципліни «Фізичне виховання засобами фехтування» на формування складових фізичної культури майбутніх педагогів.

Література:

1. Виленский М.Я. Основные сущностные характеристики педагогической технологии формирования физической культуры личности / М.Я. Виленский, Г.М. Соловьев // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 2001. – № 3. – С. 2-7.
2. Виленский М.Я. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей: Учеб. пособ. / Виленский М.Я., Сафин Р.С.– М.: Высшая школа, 1989. – 159с.
3. Кривенцова І.В. Поняття про фізичну культуру майбутніх педагогів / І.В.Кривенцова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць. – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2009. – №4. – С.58-61.
4. Кривенцова І.В. Формування фізичної культури майбутніх педагогів засобами фехтування: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) / І.В.Кривенцова. – Чернігів: ЧНПУ імені Т.Г.Шевченка. 2011. – 20с.
5. Основы математической статистики: Учебное пособие для институтов физической культуры / под ред. В.С.Иванова. – М.: ФиС, 1990. – 176с.
6. Раєвський Р.Т. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів енергетичних спеціальностей: навч.посібник / Р.Т.Раєвський, С.В.Халайджі. – О.: Наука і техніка, 2006. – 132с.
7. Irhin Vladimir, Irhina Irina. Genesis of health – oriented physical culture at schools of Russia (the end of the XIX century – the 80s of the XX century). *SportLogia*. 2011, vol.7(2), pp. 169–176.
8. Trninc M., Trninc S., Papic V. Development. Management Model of elite athletes in team sports games. *Collegium Antropologicum*, 2009, vol.33(2), pp. 363-372.
9. Vanes Mesica. Identifying Country-Specific Cultures of Physics Education: A differential item functioning approach. *International Journal of Science Education*. 2012, vol.34(16), pp. 2483-2500. doi: 10.1080/09500693.2012.684804
10. David Kirk. Physical Culture, Physical Education and Relational Analysis. *Sport, Education and Society*. 1999, vol.4(1), pp. 63-73. doi:10.1080/1357332990040105

Информация об авторе:

Кривенцова Ирина Владимировна
kriventsova.ira@ukr.net

Харьковский национальный педагогический университет
ул. Артема 29, г. Харьков, 61002, Украина.
Поступила в редакцию 21.11.2012г.

References:

1. Vilenskij M.Ia., Solov'ev G.M. *Fizicheskaia kul'tura: vospitanie, obrazovanie, trenirovka* [Physical culture: upbringing, education, training], 2001, vol.3, pp. 2-7.
2. Vilenskij M.Ia., Safin R.S. *Professional'naiia napravlennost' fizicheskogo vospitaniia studentov pedagogicheskikh special'nostej* [Professional orientation of physical education of students of pedagogical specialities], Moscow, High school, 1989, 159 p.
3. Krivencova I.V. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologichni problemi fizichnogo viovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports], 2009, vol.4, pp. 58-61.
4. Krivencova I.V. *Formuvannia fizichnoi kul'turi majbutnikh pedagogiv zasobami fehtuvannia* [Forming of physical culture of future teachers by facilities of fencing], Cand. Diss., Tchernihiv, 2011, 20 p.
5. Ivanov V.S. *Osnovy matematicheskoi statistiki* [Bases of mathematical statistics], Moscow, Physical Culture and Sport, 1990, 176 p.
6. Raievs'kij R.T., Khalajdzhi S.V. *Profesijno-prikladna fizichna pidgotovka studentiv energetichnikh special'nostej* [Professionally applied physical preparation of students of power specialities], Odessa, Scitech, 2006, 132 p.
7. Irhin Vladimir, Irhina Irina. Genesis of health – oriented physical culture at schools of Russia (the end of the XIX century – the 80s of the XX century). *SportLogia*. 2011, vol.7(2), pp. 169–176.
8. Trninc M., Trninc S., Papic V. Development. Management Model of elite athletes in team sports games. *Collegium Antropologicum*, 2009, vol.33(2), pp. 363-372.
9. Vanes Mesica. Identifying Country-Specific Cultures of Physics Education: A differential item functioning approach. *International Journal of Science Education*. 2012, vol.34(16), pp. 2483-2500. doi: 10.1080/09500693.2012.684804
10. David Kirk. Physical Culture, Physical Education and Relational Analysis. *Sport, Education and Society*. 1999, vol.4(1), pp. 63-73. doi:10.1080/1357332990040105

Information about the author:

Kriventsova I.V.

kriventsova.ira@ukr.net
Kharkov National Pedagogical University
Artema str. 29, Kharkov, 61002, Ukraine.
Came to edition 21.11.2012.